

УДК 631. 527 : 577(091)

СЕРГЄЄВА І. Л.

Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН
 Національний центр генетичних ресурсів рослин України
 Московський пр. 142, Харків, 61060, Україна
 E-mail: ils.sergeeva@gmail.com

СТАНОВЛЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ (до 100-річчя заснування)

У 2018 р. виповнюється 100 років від дня заснування Національної академії аграрних наук України (НААН). Цей рік є подвійно знаковим для сільськогосподарської науки України: виповнюється 110 річниця від дня заснування Харківської селекційної станції, однієї з перших селекційних станцій у Російській імперії, спадкоємцем якої є Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН, який входить до відділення рослинництва НААН. На сьогоднішній день це потужний сільськогосподарський науково-дослідний центр із селекції та насінництва польових культур і базова установа Національного банку генетичних ресурсів рослин України.

Перший етап історії НААН. Уперше питання про створення науково-освітньої Української хліборобської (аграрної) академії було обговорено на Першому Всеукраїнському аграрно-економічному з'їзді, який відбувся 22 – 26 жовтня 1917 р. під головуванням М. С. Грушевського. Міністр земельних справ УНР М. М. Ковалевський став першим укладачем «Статуту» вище згаданої академії. Але цій події не судилося відбутися. Україна переживала важкі часи, зміну одного державного політичного устрою іншим [1 – 4].

За часів правління Українською Державою гетьманом П. Скоропадським знову постало питання щодо заснування Української академії наук (УАН). Академік В. І. Вернадський запропонував до вже створених чотирьох відділень заснувати відділення прикладного природознавства, куди б входили земельні, водні і лісові ресурси. Було обрано Комісію для обговорення законопроекту про заснування УАН до складу якої увійшов видатний агробіолог, керівник мережі дослідних полів Всеросійського товариства цукрозаводчиків С. Л. Франкфурт. Протягом дискусії від цього задуму відмовилися і включили цей напрям до фізико-математичного відділення, створеної 14 листопада 1918 р. УАН. За напрямом даного відділення «сільськогосподарська біологія» посіла п'ятнадцяте місце. Через одинадцять років, а саме 29 червня 1929 р. уперше було офіційно обрано академіків Всеукраїнської академії наук (ВУАН) за напрямом «сільськогосподарські науки». Серед них академіками стали: М. І. Вавілов, О. Н. Соколовський, О. В. Леонтович, А. О. Сапегін, В. М. Любименко, Д. К. Третяков, М. Г. Холодний, К. К. Гедройц [1, 2].

За пропозиції В. І. Вернадського і підтримки головного профільного відомства 1 листопада 1918 р. було створено єдиний координаційний орган ведення галузевої науки у вигляді Сільськогосподарського вченого (наукового) комітету України (СГВКУ) під керівництвом В. І. Вернадського. Через протест до політики Директорії УНР В. І. Вернадський пішов з посади. Правонаступником став академік УАН П. А. Тутковський, який очолив комітет, а також був головою Правління УАН до травня 1919 р. З 29 квітня 1919 р. СГВКУ очолював професор С. Л. Франкфурт. Гостро постало питання про розробку «Статуту». Через чотири дні С. Л. Франкфурт подає на затвердження

міністру В. Мещерякову новий «Статут Сільськогосподарського вченого комітету України при Народному комісаріаті земельних справ». Це була зовсім нова організаційна структура, яка згідно з §22 СГВКУ поділялася на 11 секцій: 1) загальна (секретаріат із бібліотекою); 2) лісова; 3) дослідної справи; 4) ботанічна; 5) зоологічна; 6) ґрунтово-геологічна; 7) охорони природи; 8) метеорологічна; 9) популяризаційна; 10) економічна; 11) технічна [4]. До цього установа складалася з семи відділів. Штат Комітету на 1 червня 1919 р. налічував 75 осіб. До Президії СГВКУ входили: голова С. Л. Франкфурт, його заступник проф. О. А. Яната, вчений секретар О. Г. Алешо та члени – проф. В. Д. Огієвський та О. В. Кривуша. Після остаточного встановлення радянської влади на українських землях при Наркоземі УСРР створюється спеціальний дослідний відділ у складі чотирьох осіб, а 15 серпня 1921 р. – Всеукраїнське бюро з дослідної сільськогосподарської справи на чолі з Б. М. Рожественським шляхом об'єднання з Харківським обласним управлінням із дослідної справи. Станом на 1922 р. загальна кількість дослідницьких установ сягала 51. Після утворення Всесоюзної академії с.-г. наук (ВАСГНІЛ) у 1929 р. було прийнято остаточне рішення про організацію ВУАСГН як окремої організаційної структури при профільному наркоматі УСРР [1].

Згідно з Постановою № 154 РНК УСРР від 22 травня 1931 р., через інституалізацію дослідної справи назву було змінено на Всеукраїнську академію сільськогосподарських наук (ВУАСГН) на чолі з академіком ВУАН О. Н. Соколовським. Протягом 1931 – 1933 рр. до складу Академії входили чотири сектори: урожайності та техпрому; механізації; пропаганди та науково-технічний. Станом на 1933 р. у структурі ВУАСГН налічувалося 12 секторів. Організаційну діяльність Президія академії здійснювала через скликання пленумів, до складу яких входили директори та окремі провідні вчені науково-дослідних інститутів, а також представники профільних відомств і творчих об'єднань. За активної роботи ВУАСГН уперше було сформовано тематичний план науково-дослідних робіт для наукового забезпечення ведення сільського господарства УСРР. Найвизначнішими досягненнями в діяльності ВУАСГН слід виділити проведення агроінвентаризації ґрунтів республіки та широкомасштабне їх вапнування, а також обстеження й картографування у 3-х та 10-верстовому масштабі територій усіх регіонів українських земель, що входили на той час до складу СРСР, які здійснив Всеукраїнський НДІ ґрунтознавства (нині – ННЦ «Інститут землеробства НААН» та ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії ім. О. Н. Соколовського» НААН) [1, 3].

Буремні 30-ті роки, на які припав сталінський терор, не обійшли стороною аграрну еліту України. На ВУАСГН «звалили» наслідки голоду 1932 р., які, за трактовкою сталінських намісників, були пов'язані з недоліками у роботі цього координуючого органу галузевої науки. Через це звинувачення майже весь керівничий склад Президії академії на чолі з першим віце-президентом А. М. Сліпанським був репресований.

Після ліквідації Академії РНК УСРР 29 вересня 1935 р. приймає Постанову «Про стан і завдання науково-дослідної роботи в сільському господарстві». Згідно з Постановою керівництво галузевим дослідництвом було покладено на наркома землеробства УСРР, а організаційними, фінансовими та кадровими питаннями займався сектор наукових установ у складі 20 співробітників. За параграфом другим Постанови було затверджено «Сітку науково-дослідних інститутів і станцій Наркозему УСРР» у кількості 10 інститутів, 11 дослідних станцій, 7 обласних дослідних станцій, низки дослідних полів, опорних пунктів та експериментальних баз науково-дослідних інститутів і станцій [1]. Для науково-методичного керівництва галузевим дослідництвом Постановою РНК УСРР від 21 квітня 1936 р. «Про склад ради при Народному комісаріаті земельних справ УСРР» була створена Наукова рада в кількості 81 особи на чолі з наркомом землеробства Л. Л. Паперним [5]. До її складу увійшли: академіки Т. Д. Лисенко, О. Н. Соколовський, Б. М. Рожественський, п'ять директорів і функціонери наркомату. Станом на 1938 р. кількість галузевих дослідних установ наблизилася до 165 одиниць [1].

Подальша діяльність Ради була розповсюджена на територію Західної України, яка увійшла до складу УРСР у 1939 р. 5 грудня 1939 р., згідно Постанови РНК УРСР і ЦК КП(б)У «Про структуру народного комісаріату землеробства УРСР» було реорганізовано апарат НКЗ УРСР за виробничо-територіальним принципом і створено 7 виробничо-територіальних управлінь: 1) Центрального лісостепу (Київська, Вінницька, Кам'янець-Подільська області); 2) Східного лісостепу (Харківська, Полтавська, Кіровоградська області); 3) Півдня (Одеська, Миколаївська, Запорізька області і Молдавська АССР); 4) Південно-східне (Дніпропетровська, Сталінська, Ворошиловградська області); 5) Полісся (Житомирська, Чернігівська, Сумська області); 6) Північно-західне (Волинська, Рівненська, Тернопільська області); 7) Західного лісостепу (Станіславська, Львівська, Дрогобицька області). У 1940 р. було створено організаційний комітет на чолі з М. О. Ольшанським із відновлення роботи галузевої академії. Але не судилося втілити задуми у життя, всьому завадила Велика Вітчизняна війна [1, 6].

Другий етап історії НААН. Після закінчення війни Постановою РНК УРСР і ЦК КП(б) від 20 жовтня 1945 р. було створено Відділ сільськогосподарських наук на чолі з академіком М. М. Гришком [7]. Завдяки самовідданій праці з відновлення народного господарства після війни та подальшого розвитку галузевої науки 14-ма академіками та 17-ма членами-кореспондентами Відділення сільськогосподарських наук АН УРСР, Рада Міністрів України 30 грудня 1956 р. Постановою № 1556 вдруге відновила роботу координуючої установи вітчизняної дослідної справи у вигляді Української академії сільськогосподарських наук на чолі з академіком АН УРСР П. А. Власюком. Знову академія стає заручницею політичного режиму та його намісників. Так, 4 травня 1962 р. Постановою ЦК КПУ і Ради Міністрів УРСР № 487 її в черговий раз ліквідують. Але в пункті 5 цієї постанови передбачалося відновити діяльність Відділу сільськогосподарських наук при АН УРСР, що згодом і відбулося, і тривало аж до 1970 р. [8, 9].

Третій етап історії НААН. Відповідно до Постанови Ради Міністрів УРСР № 1 від 5 січня 1970 р. на виконання Постанови Ради Міністрів СРСР № 943 від 12 грудня 1969 р. було створено Південне відділення Всесоюзної академії сільськогосподарських наук ім. В. І. Леніна (ПВ ВАСГНІЛ). Міністерство сільського господарства СРСР передало академії 19 науково-дослідних інститутів. Діяльність ПВ ВАСГНІЛ відбувалася за секціями і проблемними координаційно-методичними комісіями в його складі. Було створено п'ять секцій: агрономії, лісівництва, тваринництва й ветеринарії, механізації й електрифікації, економіки й організації сільського господарства. Проблемних комісій діяло 39, серед них із землеробства і рослинництва – 21, тваринництва й ветеринарії – 6, механізації та електрифікації сільського господарства – 6, економіки й організації сільського господарства – 6. Головами Президії ПВ ВАСГНІЛ були: В. Ф. Пересипкін (1967-1972), М. В. Кузьменко (1972 – 1979), Г. О. Богданов (1979 – 1987) та О. О. Созінов (1987 – 1990) [1, 10].

З метою створення умов для технологічного завершення наукових розробок, комплексного підходу до наукового забезпечення всіх галузей АПК Постановою Ради Міністрів УРСР № 279 від 22 вересня 1990 р. було засновано Українську академію аграрних наук (УААН) як науково-методичний та координаційний центр розв'язання аграрних проблем в Україні. До організаційного комітету зі здійснення заходів щодо заснування УААН увійшли: О. О. Созінов як голова Президії ПВ ВАСГНІЛ та члени: О. Г. Денисенко, В. М. Круть, М. В. Зубець, В. П. Попов, М. П. Петриченко, І. П. Макаров, В. П. Кухар, О. М. Окопний, А. О. Бабич, Г. О. Єресько, П. І. Коваленко, Д. О. Мельничук, М. П. Лісовий, Л. В. Погорілий, В. В. Юрчишин [11].

За часи державності структура Академії вдосконалювалася. У 1990-х рр. відбулася реорганізація державних обласних сільськогосподарських дослідних станцій у комплексні регіональні центри наукового забезпечення – інститути агропромислового виробництва (АПВ). Так, у 1991 – 1995 рр. було створено Донецький і Закарпатський: 1996 – 2000 рр. – Буковинський, Івано-Франківський, Луганський, Миколаївський, Сумський, Тернопільський, Черкаський, Чернігівський інститут АПВ.

У 1991 р. Українською академією аграрних наук спільно з Держагпропромом України було розроблено першу республіканську комплексну науково-технічну програму «Продовольство – 95» [11].

Четвертий етап історії академії розпочався в 1992 р. із набуттям Україною незалежності. Ураховуючи провідну роль Української академії аграрних наук у науковому забезпеченні розвитку агропромислового комплексу, значний внесок у підготовку наукових кадрів, а також міжнародне визнання результатів діяльності академії, Указом Президента України В. А. Ющенка № 8/2010 від 6 січня 2010 р. Українській академії аграрних наук надано статус національної, і надалі вона іменується «Національна академія аграрних наук України», скорочено «НААН».

Четвертий етап ознаменовано початком виконання з 1992 р. з ініціативи Української академії аграрних наук державної програми «Генетичні ресурси рослин». Метою її є формування та ведення Національного банку генетичних ресурсів рослин України, в якому має бути зосереджене генетичне різноманіття культурних рослин і диких споріднених видів, необхідне для забезпечення подальшого прогресу вітчизняної науки й селекції як однієї з основ продовольчої, економічної й соціальної безпеки держави та добробуту народу. Вже на той час наявність і функціонування національного генбанку було невід'ємним атрибутом кожної країни, отже, і для України, як незалежної держави, створення власного генбанку мало першочергове значення. Було оголошено конкурс проектів концепції Національного генбанку, перемогу на якому здобув проект, розроблений Інститутом рослинництва ім. В. Я. Юр'єва. У розробці провідну роль відіграли В. К. Рябчун, С. В. Рабинович, І. А. Гур'єва. Ураховуючи наявність в інституті кадрової, організаційної та матеріальної бази для цієї діяльності, яка проводилась із самого початку створення установи (1908 р.). Тому саме цьому інституту було доручено керівництво науково-технічною програмою «Генетичні ресурси рослин».

Необхідність створення генбанків і зосередження в них наявного на той час генетичного різноманіття рослин усвідомлювалось передовими членами суспільства, перш за все науковцями, агрономами ще на початку ХХ сторіччя. Зокрема, в 1913 р. видатний агроном, селекціонер Б. К. Єнкен на нараді з сільськогосподарської дослідної справи в Петрограді, куди був запрошений як виконуючий обов'язки керівника Харківської селекційної станції, одним із перших обґрунтував актуальність запобігання ерозії генофонду шляхом збереження сортів народної селекції та цінних дикорослих форм у спеціальних колекційних розсадниках, поряд зі створенням колекцій селекційних сортів, як вихідного матеріалу для селекції. Учений разом з іншими співробітниками Харківської селекційної станції та іншими вченими регіону зробили практичні кроки для реалізації цих положень на Харківській селекційній станції, що надалі стало підґрунтям для створення Національного банку генетичних ресурсів рослин України. Показово, що у цьому його підтримали відомі селекціонери й агрономи з різних регіонів Росії: Г. К. Мейстер, П. П. Корхов, Г. Г. Ренар, але не підтримали з різних мотивів завідувач Бюро з прикладної ботаніки Р. Е. Регель, відомі селекціонери В. В. Таланов і Д. Л. Рудзинський. Час показав правоту Б. К. Єнкена та його однодумців [12].

Для виконання програми «Генетичні ресурси рослин» сформовано Систему генетичних ресурсів рослин України (ГРРУ), яку на той час склали 35 провідних селекційних і наукових установ. Науково-методичне керівництво та координація діяльності Системи здійснюється Національним центром генетичних ресурсів рослин України (НЦГРРУ), що діє у складі Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН на підставі Положення про НЦГРРУ, спеціально розробленого і затвердженого у 1994 р. Міністром аграрної політики України, Міністром лісового господарства України, Президентом Національної академії наук України Б. Є. Патонем і Президентом УААН О. О. Созіновим. Саме О. О. Созінов був одним з ініціаторів створення Національного банку генетичних ресурсів рослин України і здійснення науково-технічної програми «Генетичні ресурси рослин». Він завжди надавав допомогу й підтримку в цій справі.

Для здійснення ефективної, кваліфікованої та цілеспрямованої роботи з таким різноманіттям зразків з урахуванням специфіки їх біології, агротехніки, напрямів використання у складі Системи ГРРУ виділені три підсистеми: 1) польових культур, у якій науково-методичне керівництво та координацію здійснює НЦГРРУ – Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН; 2) овочевих і баштанних культур – субкоординатор Інститут овочівництва та баштанництва НААН; 3) плодкових, ягідних, горіхоплідних і декоративних культур – субкоординатор Мліївський інститут садівництва ім. Л. П. Симиренка НААН (нині – Дослідна станція помології ім. Л. П. Симиренка НААН). Сформовано програму наукових досліджень, яка на даний час складається з двох підпрограм: 01 «Формування колекцій зразків генофонду сільськогосподарських культур та їх ефективне використання», спеціалізована на генетичному різноманітті польових культур і винограду, 02 «Формування та ефективне використання генетичних ресурсів плодкових, ягідних, горіхоплідних та декоративних культур («Помологія»)), спеціалізована на генофонді багаторічних, переважно дерев'янистих культур [13, 14, 15].

З метою підвищення ефективності формування, ведення та використання колекцій Національного генбанку було розроблено і затверджено НААН «Положення про Національний центр генетичних ресурсів рослин України» (1994 р.); «Положення про реєстрацію зразків генофонду рослин у Національному центрі генетичних ресурсів рослин України» (2012 р.); «Положення про реєстрацію колекцій зразків генофонду рослин у Національному центрі генетичних ресурсів рослин України» (2012 р.); «Положення про інформаційну систему «Генофонд рослин» (2012 р.); «Положення про Національне сховище зразків генофонду рослин України» (2014 р.) [16 – 20].

Згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2011 р. № 279-р «Про схвалення Концепції реформування і розвитку аграрної освіти та науки» 18 травня 2011 р. була скликана Президія НААН (протокол №10), на якій було запропоновано і ухвалено створення семи зональних науково-інноваційних центрів: 1) Кримський; 2) Північно-степовий; 3) Південно-степовий; 4) Лівобережно-степовий; 5) Правобережно-лісостеповий; 6) Поліський; 7) Карпатський.

2011 – 2015 рр. були ознаменовані поглибленням наукового співробітництва установ НААН за геополітичним розташуванням України, зокрема: Близький Схід, Східна і Південно-східна Азія, а також за відновленим напрямом – країни Північної і Латинської Америки. Наукове співробітництво було прописано з академіями Латвії, Литви, Білорусі, Молдови, Чехії, Угорщини, Грузії; академіями Китаю, зокрема: Китайською, Пекінською, Сінцзяньською, Цзілінською, Хейлунцзянською, Шандунською, Ляонінською [21].

Подальше реформування НААН має інноваційну пріоритетність і відбувається згідно Закону України від 26 листопада 2015 р. «Про наукову та науково-технічну діяльність». Завдяки пріоритетним напрямкам наукових досліджень проводиться інтеграція аграрної науки, а саме: завершення земельної реформи та розбудова фінансово-кредитного забезпечення АПК під заставу земельних ділянок та прав оренди землі; розвиток аграрного ринку та базових галузей; сільських територій; розвиток нормативно-технічної документації в галузі харчової промисловості; розробка галузевих програм «Біопаливо», «Овочівництво», «Кормовиробництво»; наукове супроводження виконання національних проектів «Зерно України» та «Відроджене скотарство», розвиток органічного виробництва; відтворення ґрунтових ресурсів, аерокосмічне прогнозування виробництва продукції рослинництва; покращення досягнень у селекції, генетиці тощо. Наукова політика НААН побудована на тісній співпраці з наукоємними вітчизняними та закордонними інвесторами «Монсанто», «Піонер», «Сингента», «Лімагрейн» на засадах державно-приватного партнерства.

На сьогоднішній день персональний склад НААН налічує: 101 академіка, 103 членів-кореспондентів, 63 іноземних та 28 почесних членів академії. Структура Академії розподілена на 6 галузевих відділень: 1) землеробства, меліорації і механізації; 2) рослинництва; 3) ветеринарної медицини; 4) зоотехнії; 5) аграрної економіки і

продовольства та б) наукового забезпечення інноваційного розвитку. До складу НААН входять 9 Національних наукових центрів, 30 інститутів, 7 науково-дослідних станцій, Біосферний заповідник «Асканія-Нова» ім. Фальц-Фейна, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН, 147 державних підприємств дослідних господарств та 5 інших організацій.

Академія має книжкове видавництво «Аграрна наука», видає два періодичних журнали: «Вісник аграрної науки» і Реферативний журнал «Агропромисловий комплекс України», а також науково-інформаційний бюлетень «Аграрна наука — виробництво».

Шановні колеги, Національний центр генетичних ресурсів рослин України Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН щиро вітає Вас з 100-річчям Національної академії аграрних наук України і бажає нових успіхів у розвитку вітчизняної аграрної науки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вергунов В. А. Передумови появи, становлення та діяльність Національної академії аграрних наук України (до 85-річчя заснування). Матеріали XI Всеукраїнської конференції молодих учених та спеціалістів, 16 травня 2016 р. Київ, 2016. С. 8–16.
2. Вергунов В. А. Професор С. Л. Франкфурт (1866 – 1954) – учений-агробіолог, державний і громадський діяч та дипломат у добу українських революцій: повернення із забуття (до 150-річчя від дня народження) : наук. доп. / В.А. Вергунов; НААН, ННСГБ. – Вінниця: ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2016. 56 с.
3. Вергунов В. А. Науково-організаційні засади функціонування Національної академії аграрних наук України: передумови появи, головні здобутки та інноваційні перспективи (до 85-річчя НААН): наук. доп. / В.А. Вергунов; НААН, ННСГБ. Вінниця: ТОВ «Ніланд-ЛТД»; 2016. 36 с.
4. Грищенко Т. Р. Внесок професора С. Л. Франкфурта (1866 – 1954) у становлення Сільськогосподарського вченого комітету України – предтечі Національної академії аграрних наук України. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18.11.2016 р., частина 2. Професор С.Л. Франкфурт (1866 – 1954) – видатний вчений-агробіолог, один із дієвих організаторів академічної науки в Україні (до 150-річчя від дня народження). Київ, 2016. С. 138 – 141.
5. Баленко В. В. Основні напрями розвитку вітчизняної сільськогосподарської науки у період 1935 – 1940 рр. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18.11.2016 р., частина 2. Професор С.Л. Франкфурт (1866 – 1954) – видатний вчений-агробіолог, один із дієвих організаторів академічної науки в Україні (до 150-річчя від дня народження). Київ, 2016. С. 93–95.
6. Баленко В. В. Система управління сільськогосподарською наукою УСРР/УРСР у період 1935 – 1940 рр. Матеріали XI Всеукраїнської конференції молодих учених та спеціалістів, 16 травня 2016 р. Київ, 2016. С. 27–28.
7. Мазуренко Т. І. Організація наукового забезпечення сільського господарства УРСР у 1946 – 1956 рр. Матеріали XI Всеукраїнської конференції молодих учених та спеціалістів, 16 травня 2016 р. Київ, 2016. С. 157–159.
8. Сільськогосподарський науковий комітет України (1918 – 1927 рр.): зб. док. і матеріалів / УААН, ДНСГБ; уклад. В. А. Вергунов, А. С. Білоцерківська, Б. К. Супіханов, С. Д. Коваленко; під заг. ред. М. В. Зубця, Ю. Ф. Мельника; наук. ред. В. А. Вергунов. Київ, 2006. 528 с.: портр., фото. Іст.-бібліогр. сер. «Аграр. наука України в особах, документах, бібліографії»; кн. 14.
9. Муска М. С. Розвиток дослідної справи у землеробстві УРСР від егідою Української академії сільськогосподарських наук (1956-1962). Матеріали XI Всеукраїнської конференції молодих учених та спеціалістів, 16 травня 2016 р. Київ, 2016. С. 321–323.
10. Черниш О. О. Основні етапи розвитку Всесоюзної академії сільськогосподарських наук ім. В. І. Леніна. Матеріали XI Всеукраїнської конференції молодих учених та спеціалістів, 16 травня 2016 р. Київ, 2016. С. 272–275.

11. Созінов О.О., Бусол В.О., Зубець М.В. Українська академія аграрних наук 1991 – 1995. Київ: Аграрна наука, 1996. 263 с.
12. Ірина Сергеева Б. К. Єнкен як предтеча Національного генбанку рослин України. *Часопис української історії*. Вип.38. Київ, 2018. С. 123 – 130.
13. Рябчун В. К., Богуславський Р. Л. Формирование Национального генбанка и интродукция генофонда растений в Украине. Генетические ресурсы культурных растений. Проблемы мобилизации, инвентаризации, сохранения и изучения генофонда важнейших сельскохозяйственных культур для решения приоритетных задач селекции / Тез. докл. Междунар. научно-практич. конфер. 13 – 16 ноября 2001 г. Санкт-Петербург, 2001. С. 164–166.
14. Рябчун В. К., Богуславський Р. Л. Проблеми та перспективи збереження генофонду рослин в Україні. Харків, 2002. 38 с.
15. Рябчун В. К., Богуславський Р. Л. Генетичні ресурси рослин та їх роль у селекції. Теоретичні основи селекції польових культур: Збірник наукових праць. Харків, ІР ім. В.Я. Юр'єва УААН, 2007. С. 363–398.
16. Положення про Національний центр генетичних ресурсів рослин України / під ред. УААН, Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва. Харків, 1994 р. 11 с.
17. Положення про реєстрацію зразків генофонду рослин у Національному центрі генетичних ресурсів рослин України / під ред. НААН, Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва. Харків, 2012. 19 с.
18. Положення про реєстрацію колекцій зразків генофонду рослин у Національному центрі генетичних ресурсів рослин України / під ред. НААН, Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва. Харків, 2012 р. 23 с.
19. Положення про інформаційну систему «Генофонд рослин» / під ред. НААН, Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. Харків, 2012 р. 22 с.
20. Положення про Національне сховище зразків генофонду рослин України / під ред. НААН, Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. Харків, 2014. 29 с.
21. Національна академія аграрних наук України / URL: http://naas.gov.ua/content/about_naas/ (дата звернення: 12.06.2018).